

**ДЕЯКІ ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВНЕСЕННЯ МАЙНОВИХ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ
ВЛАСНОСТІ ЯК ПАЙОВОГО ВНЕСКУ ДО СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО
ОБСЛУГОВУЮЧОГО (ПЕРЕРОБНОГО) КООПЕРАТИВУ**
**CERTAIN LEGAL ASPECTS OF THE INTRODUCTION
OF THE INTELLECTUAL PROPERTY RIGHTS AS A CONTRIBUTION
TO THE AGRICULTURAL (REPROCESSING) COOPERATIVE**

Гайдаржи Х.А.,

*аспірант кафедри аграрного, земельного та екологічного права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

Розглядаються питання внесення майнових прав інтелектуальної власності як пайового внеску до сільськогосподарського обслуговуючого (переробного) кооперативу.

Ключові слова: сільськогосподарський обслуговуючий кооператив, сільськогосподарський переробний кооператив, майнові права інтелектуальної власності, пайовий внесок.

Рассматриваются вопросы внесения имущественных прав интеллектуальной собственности как паевого взноса в сельскохозяйственный обслуживающий (перерабатывающий) кооператив.

Ключевые слова: сельскохозяйственный обслуживающий кооператив, сельскохозяйственный перерабатывающий кооператив, имущественные права интеллектуальной собственности, паевой взнос.

The issues of introduction of the intellectual property rights as a contribution to the agricultural attendant (reprocessing) cooperative have been described.

Key words: agricultural attendant cooperative, agricultural reprocessing cooperative, intellectual property rights, end mutual contribution.

Постановка проблеми. Для ведення конкурентоздатної боротьби та успішного функціонування на сучасному ринку сільськогосподарської (далі – с/г) продукції вітчизняним аграріям необхідно об'єднувати зусилля та застосовувати механізми кооперації. Організаційні перетворення будуть ще ефективнішими, якщо їх поєднати з якісним та технологічним удосконаленням процесу виробництва і переробки с/г продукції. Таке продумане схрещення кооперації та залучення новітніх розробок у сільському господарстві є запорукою успіху та руху вперед. Проте при аналізі практичного втілення даної ідеї виникає безліч суттєвих запитань та суперечностей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченням с/г обслуговуючої кооперації займалися такі видатні вчені, як О.В. Гафурова, Н.С. Гавриш, В.І. Семчик, А.М. Статівка, Н.І. Титова, В.Ю. Уркевич, В.І. Федорович та інші. Правові питання внесення прав інтелектуальної власності до статутного капіталу господарських товариств розглядалися такими відомими науковцями, як Ю.Є. Атамановою, В. М. Крижною, Ю. Назаровою, С. Чкінім, І. Якубівським та іншими. Що ж до поєднання даних тем, тобто проведення дослідження внесення майнових прав інтелектуальної власності в якості пайового внеску до с/г обслуговуючого кооперативу, на жаль, наукових розробок бракує. Тим більш недослідженим є дане питання стосовно с/г переробних кооперативів як одного з перспективних різновидів с/г обслуговуючих кооперативів.

Мета дослідження. Таким чином, метою даної статті є дослідження деяких правових аспектів та особливостей внесення майнових прав інтелектуальної власності як пайового внеску при вступі до с/г обслуговуючого переробного кооперативу, а також розробка шляхів уникнення проблем, що можуть виникнути на практиці в процесі здійснення такого внеску та в подальшому, при виході з кооперативу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Далеко не всі об'єкти права інтелектуальної власності, що передбачені українським законодавством, можна внести як вклад до кооперативу. У спеціальних дослідженнях з даного приводу зазначається, що для вирішення цього питання потрібно аналізувати критерії оборотоздатності прав на об'єкти інтелектуальної власності: виключність, корисність, відчужуваність, можливість їх грошової оцінки, інвестиційна привабливість [1, с. 4]. Враховуючи ці характеристики, проаналізуємо дане питання, ско-

риставшись традиційною класифікацією об'єктів прав інтелектуальної власності:

1) об'єкти авторських та суміжних прав. Теоретично майнові права на них можуть бути внесені до пайового фонду с/г обслуговуючого переробного кооперативу;

2) об'єкти права промислової власності (винахід, корисна модель, промисловий зразок). Майнові права на дані об'єкти доцільно вносити до пайового фонду, оскільки с/г обслуговуючий переробний кооператив передбачає використання певного обладнання, механізмів, технологій (винахід, корисна модель). Крім того, може бути актуальним використання кооперативного фірмового пакування, етикеток тощо (промисловий зразок);

3) (торгова марка, комерційне найменування, географічне зазначення). Як внесок до пайового фонду с/г обслуговуючого переробного кооперативу можна використати майнові права лише на торгову марку. Це пояснюється тим, що право на комерційне найменування невіддільне від особи, яка його вперше використала, та передається лише з підприємством як складова цілісного майнового комплексу. Право на використання географічного зазначення надається уповноваженим органом конкретній особі, що відповідає всім встановленим вимогам. Такі права теж не можна відокремити від конкретного правовласника та передати як внесок до пайового фонду с/г обслуговуючого переробного кооперативу;

4) інші об'єкти права інтелектуальної власності. Права на сорти рослин і породи тварин, раціоналізаторські пропозиції, комерційну таємницю, ноу-хау, топографії інтегральних мікросхем мають низку особливостей, що в цілому не суперечать можливості внесення їх як паю, проте заслуговують окремого дослідження.

Щодо суб'єктів здійснення передачі прав інтелектуальної власності як пайового внеску до с/г обслуговуючого переробного кооперативу, можна навести наступні міркування. Законодавством чітко не визначено, який саме орган приймає рішення про прийняття нового члена до кооперативу. Так, Закон України «Про кооперацію» в ст. 15 визначає, що «до компетенції загальних зборів належить затвердження рішення правління або голови правління про прийняття нових членів» [2], тоді як Закон України «Про с/г кооперацію» встановлює в ст. 14, що «загальні збори

затверджують рішення правління про прийняття нових членів» [3]. Проте не слід забувати, що правління в с/г кооперативі може і не утворюватися, якщо членів кооперативу менше десяти. У такому разі обирається лише голова. Якщо розглядати такий варіант, то процитоване положення Закону України «Про с/г кооперацію» є невиправданим і має включати можливість голови приймати рішення про прийняття нових членів. Якщо ж в с/г кооперативі створено всі три передбачені законодавством виконавчі органи (голова, правління та виконавчий директор), то відповідальне рішення про прийняття нового члена має вирішуватись саме правлінням. Такий висновок обґрунтовується наступними аргументами: 1) колегійний орган є пріоритетним по відношенню до одноособового; 2) правління складається з членів кооперативу, що мають особисту зацікавленість в його поступальному розвитку, на відміну, наприклад, від виконавчого директора, що працює на умовах контракту та має мотивацію іншого роду.

Наступним питанням розгляду є безпосередньо аналіз предмету договору, що опосередковує передачу пайового внеску до кооперативу. Варто нагадати, що цивільне законодавство називає такі майнові права інтелектуальної власності: право використання; виключне право дозволяти використання; виключне право перешкоджати неправомірному використанню; інші майнові права. Цивільний кодекс України передбачає декілька можливих договірних конструкцій, за допомогою яких здійснюється розпорядження правами інтелектуальної власності. Найбільш оптимальним варіантом оформлення передачі виключних майнових прав інтелектуальної власності як пайового внеску до кооперативу, на нашу думку, буде договір про передачу виключних прав інтелектуальної власності.

На сьогодні, враховуючи положення чинного законодавства України, фактично ні в кого не виникає сумнівів стосовно того, що можна сформулювати статутний капітал товариства шляхом передачі (відчуження) майнових прав інтелектуальної власності. Більш спірним є питання про те, чи може бути вкладом до статутного капіталу товариства право на використання об'єкта інтелектуальної власності [4, с. 33]. Аналогічне питання стосується і пайового внеску до с/г кооперативу. Наукові думки з цього приводу розділились. Ми притримуємося тієї позиції, що дозволяє передачу в якості пайового внеску права користування як окремого майнового права. У зв'язку з цим слід вирішити такі практичні питання.

По-перше, за допомогою якого договору оформити таку угоду? Найбільш прийнятним для даних цілей за своєю правовою природою є ліцензійний договір.

По-друге, ліцензійний договір повинен мати ряд істотних умов, серед яких передбачено оплату користування. Специфікою ліцензійного договору при опосередкуванні передачі права користування об'єктом права інтелектуальної власності як пайового внеску до кооперативу є заміна даного пункту на інший – оцінка вкладу.

По-третє, у разі відсутності в ліцензійному договорі умови про строк договору відповідно до ч. 3 ст. 1110 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) він вважається укладеним на строк, що залишився до спливу строку чинності виключного майнового права на об'єкт права інтелектуальної власності, але не більше ніж на п'ять років [5]. Але виникає питання: що відбувається з вкладом члена с/г обслуговуючого переробного кооперативу у випадку припинення строку дії його прав інтелектуальної власності? Кооператив не має права використовувати об'єкт права інтелектуальної власності, а це тягне за собою зменшення пайового фонду. Дана ситуація має бути врегульована в статуті с/г обслуговуючого переробного кооперативу. На наш погляд, припинення чинності майнових прав інтелектуальної власності, переданих в якості пайового внеску до кооперативу, повинно тягну-

ти припинення членства в кооперативі. Проте, оскільки в законодавчому переліку такої підстави припинення членства не зазначено, то можливі два варіанти виходу з такої ситуації: 1) внести відповідне доповнення до ч. 1 ст. 10 Закону України «Про с/г кооперацію»; 2) прописати в статуті можливість виключення члена кооперативу у відповідному випадку рішенням загальних зборів. Другий вихід з описаної ситуації відповідає правовій природі ліцензійного договору, що був укладений між сторонами, а саме: використання об'єкту інтелектуальної власності за плату. Особливість полягає в тому, що така плата приймає вигляд виплат на паї та кооперативних виплат. Припинення чинності прав інтелектуальної власності тягне розірвання ліцензійного договору. Для збереження свого членського статусу правовласнику, що передав як вклад право користування об'єктом права інтелектуальної власності, варто сформулювати додатковий пай, що складався б із вартості нарахованих йому виплат та/або додатково внесеного майна, грошей тощо.

По-четверте, чи принципово с/г обслуговуючому переробному кооперативу здійснювати використання об'єкту інтелектуальної власності на умовах виключної ліцензії? Необхідно враховувати, що с/г обслуговуючий переробний кооператив не є комерційною організацією, тобто не працює задля одержання прибутку. Його мета – це надання послуг переважно членам кооперативу у веденні їхньої с/г діяльності. Однак існує опосередкований зв'язок, який неможливо ігнорувати. Якщо, наприклад, кооперативом використовується особлива економічна вигідна технологія переробки, що є винаходом, або вже відома серед контрагентів та споживачів торгова марка, і с/г кооператив виступає єдиним її користувачем, то вигідність для його членів виражатиметься не напряму, а у зв'язку зі зменшенням витрат на переробку продукції, підвищенням якості та швидкості процесу, полегшенням реалізації тощо. У такому випадку членам кооперативу доцільно бути єдиними користувачами такої технології, оскільки їхня діяльність на відміну від діяльності кооперативу здебільшого направлена на одержання прибутку. Таким чином, у договорі передачі пайового внеску необхідно вказати, що ліцензія (дозвіл на використання об'єкту) є виключною.

По-п'яте, проблема виникає при виході із с/г обслуговуючого переробного кооперативу. Згідно з ч. 1 ст. 25 Закону України «Про с/г кооперацію» в разі виходу з кооперативу фізична чи юридична особа має право на отримання майнового паю натурою, грошми або, за бажанням, цінними паперами відповідно до його вартості на момент виходу. Постає питання: що саме кооператив повертає членові, пайовий внесок якого складають майнові права інтелектуальної власності? Можливі варіанти: 1) право користування об'єктом права інтелектуальної власності (тобто кооператив не має більше права використовувати даний об'єкт); 2) компенсацію вартості внеску у вигляді грошей, майна тощо, залишаючи за кооперативом право використання об'єкта інтелектуальної власності (подальші відносини між власником інтелектуальних прав та кооперативом повинні бути оформлені новим ліцензійним договором в обов'язковому порядку). У випадку повернення права використання як паю в натурі теж можливе укладення нового ліцензійного договору між кооперативом та правовласником, що вже не є членом цього кооперативу. Характерно, що такі нові ліцензійні договори в першому та другому випадках матимуть традиційний характер, передбачений цивільним законодавством. Необхідність в укладенні вказаних ліцензійних договорів може бути продиктована метою с/г обслуговуючого переробного кооперативу використовувати об'єкт інтелектуальної власності у своїй подальшій діяльності, незважаючи на вихід члена кооперативу, який є влас-

ником виключних прав інтелектуальної власності на такий об'єкт.

Має важливе практичне значення вирішення питання щодо можливості надійного забезпечення с/г обслуговуючим переробним кооперативом можливості використання об'єкту інтелектуальної власності навіть при виході з його складу члена, що вніс дане право як пай. В ч. 1 ст. 25 Закону України «Про с/г кооперацію» вказано, що термін та інші умови повернення паю встановлюються статутом кооперативу, при цьому термін повернення паю не може перевищувати двох років, а відлік цього терміну починається з 1 січня року, що настає після моменту виходу з кооперативу [3]. Це означає, що кооперативу для забезпечення свого інтересу можна прописати в статуті умови повернення такого паю (а фактично – відмови від використання) майнового права інтелектуальної власності. Наприклад, передбачити можливість викупу виключних майнових прав інтелектуальної власності у правовласника, що вибуває з кооперативу.

По-шосте, неоднозначна ситуація виникає у випадку, якщо член с/г обслуговуючого переробного кооперативу використовує надану йому можливість згідно з ч. 1 ст. 1113 ЦК України і передає свої виключні права інтелектуальної власності третій особі, тобто відчужує їх. Таким чином змінюється правовласник, проте ч. 2. ст. 1113 ЦК України вказує, що «укладення договору про передавання виключних майнових прав інтелектуальної власності не впливає на ліцензійні договори, які були укладені раніше» [5]. Це означає, що с/г обслуговуючий переробний кооператив може надалі використовувати об'єкт права інтелектуальної власності, проте хто в такому випадку є власником паю? За логікою цивільної обороти відбулась уступка права вимоги, а також – фактично – відчуження паю. Така ситуація не передбачається та не врегульовується законодавством України. Закон України «Про с/г кооперацію» містить складну систему вступу та вичерпний перелік шляхів припинення членства, в якому не зазначається варіант відчуження паю третій особі. Варто відмітити, що ЦК України надає таке право, але лише членам виробничих кооперативів та за умови відчуження за згодою інших членів кооперативу, з їх переважним правом купівлі.

Для уникнення описаної ситуації членові-правовласнику необхідно спочатку вийти з с/г обслуговуючого переробного кооперативу, отримавши свій пай, а потім здійснювати відповідні операції з розпорядження своїми правами. Така послідовність вбереже інтереси кооперативу та самого правовласника. Для забезпечення здійснення саме такого порядку варто обумовити відповідний обов'язок у ліцензійному договорі, що укласться при передачі пайового внеску та вступі до с/г кооперативу.

Особливість майнових прав інтелектуальної власності як пайового внеску та своєрідність організаційно-правових характеристик с/г обслуговуючого переробного кооперативу породжують в сумі багато практичних питань, частину з яких ми в своєму дослідженні охопили. Для полегшення практичного застосування, а також з метою популяризації таких операцій варто було б розробити примірний договір про передачу виключних майнових прав на об'єкт інтелектуальної власності як пайового внеску до с/г обслуговуючого переробного кооперативу і примірний ліцензійний договір, що врахову-

вали б специфіку предмету та зменшували б можливість допущення помилок та неточностей.

Висновки. Таким чином, в процесі дослідження ми дійшли таких висновків:

1) серед об'єктів прав інтелектуальної власності, що можуть бути передані як пайовий внесок до с/г обслуговуючого переробного кооперативу, можуть бути об'єкти авторських та суміжних прав; усі об'єкти права промислової власності; торгова марка як засіб індивідуалізації суб'єкта господарювання; нетрадиційні об'єкти права інтелектуальної власності: права на сорти рослин та породи тварин, комерційну таємницю, ноу-хау тощо;

2) у Законі України «Про с/г кооперацію» необґрунтовано вказано як суб'єкта прийняття рішення про вступ нового члена кооперативу лише правління. У разі відсутності правління цю функцію має виконувати голова кооперативу;

3) оформлення передачі як пайового внеску до с/г обслуговуючого переробного кооперативу виключних майнових прав інтелектуальної власності має відбуватись за допомогою договору про передавання виключних майнових прав інтелектуальної власності, а передача права користування як окремого права – ліцензійним договором;

4) ліцензійний договір має обов'язково містити положення про оцінку вкладу, строк дії договору, правові наслідки припинення строку дії договору, вид ліцензії (для с/г обслуговуючого переробного кооперативу пріоритетною є виключна). У ліцензійному договорі варто було б передбачити також можливість (чи обов'язок) укладення нового ліцензійного договору на умовах виключної, одиничної чи невиключної ліцензії з власником майнових прав, який вибув із кооперативу, але кооператив продовжує бути зацікавленим у використанні відповідного об'єкту інтелектуальної власності. Крім того, в ліцензійному договорі доречно обумовити обов'язок правовласника при відчуженні (передачі) виключних майнових прав інтелектуальної власності третій особі спершу здійснити виділ свого паю;

5) у статуті с/г обслуговуючого переробного кооперативу варто передбачити можливість виключення члена кооперативу у випадку припинення чинності прав інтелектуальної власності, за умови, що такий член кооперативу не має іншого додаткового пайового внеску. Також слід врегулювати в статуті правові наслідки виходу члену кооперативу, що є власником майнових прав інтелектуальної власності, тобто виділення паю у вигляді «повернення» права користування об'єктом права інтелектуальної власності або у вигляді грошей чи майна, рівноцінних пайовому внеску;

6) обґрунтовано практичну необхідність розробки примірних договорів передавання виключних майнових прав інтелектуальної власності як пайового внеску до с/г обслуговуючого переробного кооперативу та ліцензійного договору (про передавання права користування об'єктом інтелектуальної власності як пайового внеску до с/г обслуговуючого переробного кооперативу).

Зроблені нами висновки дали відповіді лише на частину питань, що виникають при внесенні майнових прав інтелектуальної власності в якості пайового внеску до с/г обслуговуючого переробного кооперативу. Проте вони можуть бути плідно використані для подальшого поглибленого вивчення зазначеної теми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Атаманова Ю.Є. Права промислової власності як форма участі в господарських товариствах : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Ю.Є. Атаманова. – Х., 2003. – 21 с.
2. Про кооперацію : Закон України від 10.07.2003 року № 1087-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 5. – Ст. 35.
3. Про сільськогосподарську кооперацію : Закон України від 17.07.1997 року № 469/97-ВР // Відомості Верховної Ради України від 03.10.1997 року. – № 39. – Ст. 261.
4. Крижна В. М. Майнові права інтелектуальної власності як вклад до статутного капіталу товариства / В. М. Крижна // Економіка, фінанси, право. – 2008. – № 10. – С. 32-37.
5. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40. – Ст. 356.